

Пальоха Т. О.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

Шарагіна О. В.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

ХУДОЖНЄ МОДЕЛЮВАННЯ ЧОЛОВІЧИХ ОБРАЗІВ У ТВОРЧОСТІ АНДРІЯ ЛЮБКИ

У статті досліджено особливості художнього моделювання маскулінності у прозі Андрія Любки. Основну увагу зосереджено на типологізації чоловічих персонажів, які репрезентують різні моделі поведінки, світогляду та соціальної адаптації, серед них виділено найосновніші типи: чоловік-патріот, чоловік-мандрівник, чоловік-друг, чоловік-джентльмен. Дослідження ґрунтується на поєднанні порівняльного, культурологічного та психологічного підходів, що дозволяють виявити художні механізми моделювання чоловічої свідомості в умовах посттоталітарного досвіду.

Проаналізовано низку творів Андрія Любки – від ранніх збірок короткої прози до романів і есеїстики, у яких чоловічі образи функціонують як засіб рефлексії над національною, культурною й особистісною ідентичністю. Письменник створює багатовимірний образ сучасного чоловіка, що перебуває у постійному пошуку сенсу життя, межі між раціональним і емоційним, прагненням гармонії та внутрішньою порожнечою.

У прозі письменника маскулінність постає відкритою, динамічною категорією, що поєднує іронічність і трагічність, соціальну активність і самозаглиблення. Літературні герої його творів переживають досвід самотності, втрат і духовного оновлення, а їхня поведінка часто є реакцією на суспільну несправедливість, моральну кризу чи необхідністю переосмислення історичних подій. У творчому дискурсі письменника тема подорожі набуває символічного значення, виступаючи метафорою внутрішнього розвитку особистості та засобом пізнання власної сутності, що інтегрує фізичний і духовний аспекти буття.

Результати дослідження засвідчують, що у прозі Андрія Любки художнє моделювання чоловічої ідентичності реалізується через інтеграцію соціокультурного аналізу, психологічної глибини та філософської рефлексії над природою людського існування. Створюючи образ нового українського літературного героя-чоловіка, письменник надає йому риси чутливості, самоіронії та внутрішньої активності, що визначають його як особистість сучасної доби.

Ключові слова: Андрій Любка, маскулінність, типологія чоловічих образів, чоловіча ідентичність, екзистенційна самотність, художнє моделювання персонажа.

Постановка проблеми. Творчість Андрія Любки, одного з найяскравіших представників нової української літератури, посідає особливе місце в контексті осмислення трансформацій чоловічої ідентичності в умовах посттоталітарного суспільства. Попри зростання наукового інтересу літературознавців до прози цього письменника, поза увагою все ж залишається питання цілісного аналізу чоловічих образів крізь призму суспільно-історичних, психологічних і морально-етичних аспектів сучасності. Окреслена типологія чоловічих образів у прозі Андрія Любки (чоловік-патріот, чоловік-мандрівник, чоловік-друг, чоловік-джентельмен тощо) потребує глибшого осмислення в контексті формування національної ідентичності, процесів внутрішнього

самопізнання та духовних трансформацій особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема типології чоловічих образів у художній літературі посідає важливе місце в сучасному літературознавстві, однак відсутня узагальнена класифікація цих типів, можемо простежити лише окремі дослідження, присвячені аналізу індивідуальних художніх моделей персонажів. Зокрема, О. Юрчук досліджує еволюцію чоловічих типів від традиційного патріархального до героя-лицаря і патріота. Дослідниця І. Рибалка, спираючись на класифікацію Н. Жаданової, визначає шість провідних типів чоловічих персонажів – дворянина, джентельмена, товариша, романтика, батька й сина, що відображають соціальні моделі пове-

дінки. Л. Демська-Будзуляк, вивчаючи творчість Є. Ярошинської та Л. Яновської, аналізує особливості репрезентації чоловічої психології в українській прозі, зокрема поєднання інтелектуалізму та цинізму. Сучасні дослідники (Н. Крижановська, Л. Кривоцюк, Н. Левицька, В. Гасанова) зосереджуючись на художньому моделюванні, виокремлюють такі типи: чоловік-патріот, інтелектуал, романтик, а також «фемінізований» герой. В українській літературі XIX–XXI столітті простежується тенденція до формування усталених типів чоловічих образів: героя, патріота, лицаря, романтика, джентльмена, друга.

Проте в науковому дискурсі досі бракує системного аналізу маскулітності у прозі Андрія Любки. Саме тому у цій статті запропоновано нову типологію чоловічих образів (чоловік-патріот, чоловік-мандрівник, чоловік-друг, чоловік-джентльмен), що розкриває багатогранність чоловічої ідентичності в контексті сучасного українського суспільства.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення особливостей художнього моделювання маскулітності у творчості Андрія Любки, зокрема різнотипності чоловічих образів у репрезентованих творах та аналіз способів їх художнього втілення в контексті соціальних, культурних і психологічних чинників.

Виклад основного матеріалу. Андрій Любка – автор творів «Карбід» (роман про вчителя, який планує прокопати тунель до Європи), «Малий український роман» (книга, що охоплює тему кохання та подорожей), «Війна з тильного боку» (повість, що розповідає про війну з іншого ракурсу), «Щось зі мною не так» (один з популярних романів письменника, який також часто згадується в контексті його творчості), «Вечір у Стамбулі», «У пошуках варварів» (книга про подорожі до Балканських країн), «Саудаде», «Кімната для печалі», «Твій погляд, Чіо-Чіо-сан». Його чоловічі персонажі не є стереотипними: поряд із сильними, незалежними та рішучими фігурами, ми зустрічаємо також романтичні, чутливі, посередні або самозакохані характери.

Роман «Твій погляд, Чіо-Чіо-сан» класифікують як психологічний трилер із елементами сучасності та містичного (потойбічного) кохання, сюжет якого зосереджений на помсті головного героя за загибель коханої. Твір висвітлює гострі проблеми сучасної України – несправедливість, корупцію та знецінення людського життя, які виявляються через вбивство та подальшу безкарність. Ключова подія роману – це наїзд на молоду

жінку на пішохідному переході, скоєний п'яним суддею, якому після її смерті вдається уникнути відповідальності. Згідно з дослідженням А. Рвачової [6], у творчості Андрія Любки жінки зазвичай виконують другорядні ролі, тоді як домінантні протигорні сторони (протагоніст і антагоніст), як і в цьому романі, є чоловіками. Автор намагається унікально зобразити внутрішнє життя персонажів, концентруючись передусім на чоловічих образах, що слугує засобом розкриття сюжету. Психологічний портрет головного героя деталізується через його самоаналіз, який вичерпно змальовує його емоційний і фізичний стан.

Збірка оповідань «Кімната для печалі» Андрія Любки досліджує концепцію самотності та її вплив на внутрішній світ чоловічих персонажів. Подібно до «Кілер+», вона складається з непов'язаних коротких оповідань, які, однак, майстерно розкривають особисті історії героїв. У цих історіях художнє зображення чоловічих переживань значно переважає над жіночими. За словами В. Кодимської [2], збірка містить короткі оповіді про покинутих, ревливих та юних людей, які живуть спогадами про минуле. Персонажі, розчаровані у власній долі та самотні, часто перебувають на межі відчаю і свідомо шукають своє «місце для плекання туги» – «кімнату для печалі», адже вважають самотність природним станом. Дослідниця класифікує цих самотніх героїв на чотири категорії: 1) справжніх одинаків; 2) тих, хто романтизує свою самотність; 3) тих, хто самотній через «дурість»; 4) тих, на кого вплинула політична чи історична ситуація. В кожному оповіданні можна простежити запропоновану типологію.

Під час аналізу цих чотирьох типів варто звернутися до екзистенційного виміру самотності, який постає не лише як соціально-психологічний стан, а як онтологічна категорія людського буття: «Потреба усамітнитися була зумовлена прагненням ліричного героя віднайти істину, приглушену метушливою буденною повсякденністю. Так актуалізувався “досвід порожнечі” (С. Кіркегор) – тиша – стан, який здатен досягнути той, хто прагне спокою... В онтологічному ракурсі *naturalis silentio* позиціонувалося прихованою гармонією, здобутою в зумисній самоізоляції» [8, с. 5]. Можемо простежити, що саме така форма “самоізоляції” притаманна для більшості літературних героїв Андрія Любки, для яких самотність не лише вияв страждання, а також спосіб подолання внутрішнього стану заради пошуку гармонії. Перший тип самотності – справжня внутрішня самотність – домінує в оповіданні «Сім демонів Магда-

лини», де апатичний стан головної героїні з часом призводить до втрати сенсу життя. Романтизована самотність чітко простежується в «Запаху в лабіринті», де головний герой, подібно до Овідія, живе виключно спогадами. Його самотність спричинена жіночою зрадою, яка перетворила його життя на сіру буденність. Цей персонаж отримує задоволення від перебування у самотньому стані.

В оповіданні «Жінка і сірники» головний герой відмовляється від свого кохання, що його засмучує. Туга героїв («Королева рами», «Кімната для печалі», «Ніч поїздом і кілька годин автобусом») зумовлюється не лише їхнім життєписом, але також суспільно-політичним впливом.

«Карбід» – ще один відомий роман Любки, який приніс йому визнання та потрапив до короткого списку «Книги року ВВС-2015» завдяки своїй іронічній манері та динамічному сюжету про контрабанду. Цей твір можна вважати продовженням попереднього роману «Спати з жінками». Центальною фігурою є вчитель і патріот, відомий як Карбід, який проживає у вигаданому прикордонному містечку Ведмідь поблизу Словаччини. Його мрія – Україна в Євросоюзі, а палке прагнення об'єднати Україну з Європою виглядає як щира життєва місія, проте водночас підкреслюється складність і навіть утопічність цього задуму у реальних умовах маленького прикордонного містечка, де контрабанда і корупція – буденність. Цей двозначний образ створює ефект багатогранності. Карбід – герой із чесним патріотизмом, але водночас і людина, ідеали якої перегукуються з іронією, що звучить з позиції автора: *«На денці ж – викарбуване його, Тиса, ім'я. Людини, що здійснила свою місію та об'єднала нарешті багатостраждальну Україну з матір'ю-Європою. Безумовно, так і буде. Все йому вдасться. Добре, що доля подарувала шанс тепер, коли йому всього-на-всього сорок чотири роки, він повен сил і насаги. Тепер він знає своє призначення. Залишилося зібрати команду, яка допоможе втілити геніальний задум у життя»* [3, с. 11].

Карбід виношує план, який, на його думку, допоможе втілити в життя мрію про вступ України до Євросоюзу. Згодом стає відомо, що його геніальний задум полягає у проритті тунелю для масового переходу українців до Європи, що, на його думку, змусить ЄС прийняти Україну до свого складу. Ця ідея знайшла підтримку не лише серед кримінальних елементів, а й у мера, який планував використати тунель для промислових обсягів контрабанди. Авантюрний сюжет в імпліцитній площині тексту підкреслює соціальні проблеми

країни, що викликають у реципієнта роздуми щодо подальшого майбутнього держави.

Андрій Любка приділяє значну увагу темі мандрівок, що розкривається в оповіданнях «Саудаде» та «У пошуках до країни варварів» через художнє моделювання образу *чоловіка-подорожнього*. Герой твору «У пошуках до країни варварів» постає не туристом чи шукачем екзотики, а радше спостерігачем, для якого мандрівка стає формою самопізнання. Подорож у його інтерпретації не зводиться до досягнення кінцевої мети, а осмислюється як процес подолання стану внутрішнього застою й можливістю відкрити нові способи бачення світу та свого місця в ньому. Письменник репрезентує мандрівника як суб'єкт, для якого пріоритетним є не результат подорожі, а досвід пережитого шляху: *«Нема для подорожжування гіршого транспорту за літак... А шлях, пригоди, пережиті під час подорожі, втома й химерні сни, почуті мови й жарти, їжа... – усе це важливіше за сам пункт призначення»* [2, с. 6–7]. Збірка есеїв «Саудаде» експлікує інший вимір мандрівного досвіду – більш інтимного і рефлексивного характеру, адже тут контекст подорожі виступає не лише простором фізичного переміщення, але й набуває осмислення власної екзистенції. Герой цього твору втілює тип мандрівника, який інтерпретує пережите крізь призму пам'яті, ностальгії й втрати. А. Горбенко констатує, що саудаде – це про-світлений сум, ностальгія за втраченим, туга за нездійсненим. Такий тип чоловіка-мандрівника характеризується тяжінням до споглядальності й самоаналізу, що перетворює подорож на спосіб духовного самопізнання.

Ці твори функціонують як авторські щоденники подорожей, що дозволяють читачеві ознайомитися з місцями, які відвідав письменник, а також з різними народами та їхніми самобутніми традиціями. Аналізуючи книгу «У пошуках до країн варварів», А. Горбенко зазначає, що це «збірка есеїв та подорожніх заміток про місця, які в житті автора зіграли певну роль» [1, с. 44]. Дослідник наголошує, що Любка показує Балкани читачеві, уникаючи стереотипів. Він щоразу розкриває кожне місто з несподіваного боку і знаходить щось нове у змалюванні цього місця, важливого для його самоідентифікації. У своїх подорожніх есеях Андрій Любка дійсно уникає стереотипних уявлень про простір і культуру, натомість створює глибоко особистісну, рефлексивну картину світу. Його тексти поєднують спостереження мандрівника з роздумами митця, для якого подорож є не

лише географічним пересуванням, але й способом пізнання себе та інших.

У збірці «Кілер+» Андрій Любка знайомить читача з образом друга, особливо яскраво представленим в оповіданні «Три постулати старого ідальго», де оповідач захоплено змальовує свого приятеля, Толика Майданського, чиї численні прізвиська чітко відповідають його способу життя. Розкриваючи постать друга через його світобачення та життєву позицію, оповідач наводить чотири «постулати» Толика, що ґрунтуються на їхній дружбі: тілесна любов, авантюри, бухло і віра. Герой, наче апостол, створює ці притчі, хоча їхній зміст зрозумілий лише вузькому колу друзів, оскільки прив'язаний до спільних подій. Автор також подає іронічний погляд на патріотизм: коронна фраза Толика («*Так ми Україну не побудуємо!*») є лише приводом для застілля та маніпуляції почуттям провини співрозмовника, а не справжнім заклик до дії. Зрештою, «патріотична розбудова України» у виконанні героя обмежується кафе, де плани існують тільки в уяві, а не в реальному втіленні.

Висновки. Андрій Любка порушує важливі ментальні та суспільно-політичні проблеми, поєднуючи в репрезентації героїв глибокий іронічний психологізм. Письменник саркастично підкреслює політичні недоліки, корупцію та бюрократію, викриває несправедливість. Попри це він заглиблюється у внутрішній світ персонажів, які постають філософами, коханнями та аскетами.

Домінантні чоловічі образи (*мандрівник, патріот, джентльмен, друг*) домінують у його прозовій творчості. Вони зображені реалістично, підкреслюючи багатогранність людської натури. Ці герої є дзеркалом сучасного суспільства, які протистоять актуальним проблемам, долають життєві виклики, проходять шлях духовного вдосконалення чи занепаду.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розширенні концептуально-смыслового поля поняття «маскулінність» у творчості Андрія Любки, зокрема у контексті порівняльного аналізу чоловічих типів, виокремлених у прозі письменника із моделями чоловічої ідентичності, репрезентативними у зарубіжній літературі.

Список літератури:

1. Горбенко А. «У пошуках варварів. Подорож до країн, де починаються й не закінчуються Балкани» А. Любки: автобіографічний дискурс. *Збірник студентських наукових праць «Філологічні студії»*. 2015. Вип. VI. С. 43–48.
2. Кодимська В. Вплив концепту «самотність» на формування типів героїв роману Андрія Любки «Кімната для печалі». *Збірник студентських наукових праць «Філологічні студії»*. 2015. Вип. VI. С. 165–169.
3. Любка А. Карбід. Чернівці: Видавець Померанцев Святослав. 2022. 288 с.
4. Любка А. У пошуках варварів. Подорож до країв, де починаються й не закінчуються Балкани. Чернівці: Meridian Czernowitz. 2019. 384 с.
5. Мельничук І. Психологічні закономірності прояву маскулінності, фемінності та андрогінності. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації* : зб. тез. доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 11–12 листопада 2020 р. Вінниця, 2020. С. 180.
6. Рвачова А. Незнайоме тіло сучасної української прози: зображення жінки у романі Андрія Любки «Твій погляд, Чіо-Чіо-сан». *Збірник студентських наукових праць «Філологічні студії»*. 2015. Вип. VI. С. 189–192.
7. Шарагіна О.В. Маскулінний дискурс в книзі оповідань «Кілер+» Андрія Любки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 35 (74) № 6. 2024. С. 91–98.
8. Шарагіна О. Феномен української «тихої лірики» 60–80 років XX століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Київ, 2020. 20 с.

Palokha T. O., Sharahina O. V. ARTISTIC MODELING OF MASCULINITY IN ANDRIY LUBKA WORKS

The article examines the peculiarities of artistic modeling of masculinity in Andriy Lyubka's prose. The main focus is on the typology of male characters who represent different models of behavior, worldview, and social adaptation, among which the most basic types stand out: the man-patriot, the man-traveler, the man-friend, and the man-gentleman. The study is based on a combination of comparative, cultural, and psychological approaches, which allows us to identify artistic mechanisms for modeling male consciousness in the context of post-totalitarian experience.

A number of works by Andriy Lyubka have been analyzed, from early collections of short prose to novels and essays, in which male characters function as a means of reflection on national, cultural, and personal identity. The writer creates a multidimensional image of a modern man who is constantly searching for

the meaning of life, the boundary between the rational and the emotional, the desire for harmony and inner emptiness.

In the writer's prose, masculinity appears as an open, dynamic category that combines irony and tragedy, social activism and introspection. The literary characters in his works experience loneliness, loss, and spiritual renewal, and their behavior is often a reaction to social injustice, moral crisis, or the need to rethink historical events. In the writer's creative discourse, the theme of travel takes on symbolic meaning, serving as a metaphor for inner personal development and a means of discovering one's own essence, integrating the physical and spiritual aspects of being.

The results of the study show that in Andriy Lyubka's prose, the artistic modeling of male identity is realized through the integration of sociocultural analysis, psychological depth, and philosophical reflection on the nature of human existence. In creating the image of a new Ukrainian literary male hero, the writer endows him with traits of sensitivity, self-irony, and inner activity, which define him as a personality of the modern era.

Key words: *Andriy Lyubka, masculinity, typology of male characters, male identity, existential loneliness, artistic modeling of character.*

Дата надходження статті: 15.10.2025

Дата прийняття статті: 10.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025